

УДК 378

Стрельников В. Ю.

ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ АВТОРСЬКИХ КУРСІВ У ПОЛТАВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

А Пропонується досвід проведення авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів «Методика викладання дисциплін у вищій школі», «Сучасні методики та технології навчальних дисциплін», «Сучасні технології навчання: європейський досвід» на базі коледжів і технікумів. Практикою підтверджена ефективність таких авторських курсів, побудованих на технології кооперативного та інтенсивного навчання.

Ключові слова: підвищення кваліфікації викладачів; авторські курси; технологія кооперативного навчання; технологія інтенсивного навчання

Актуальність проблеми підготовки й проведення авторських курсів викликана величезним дидактичним резервом, абсолютно сумісним із сучасними тенденціями індивідуалізації, гуманізації і навіть глобалізації навчального процесу, входженням України у Болонську європейську спільноту. Знаменно, що ВНЗ Укоопспілки намагаються створити середовище кооперативного навчання із домінуванням ставлення до студентів як співучасників і творців навчального процесу.

Перевагою ВНЗ Укоопспілки є слідування кооперативним принципам. Пропоновані авторські курси є втіленням таких принципів кооперації – добровільності, демократизму, взаємовигідної співпраці та взаємодопомоги.

Особливо це актуально в умовах кризи сучасної освіти, що показує необхідність перегляду устояних змісту, технологій, принципів, структури системи вищої освіти. Вирішення цього завдання безпосередньо пов'язане з виробленням концепції проектування сучасних систем і технологій навчання, що забезпечать досягнення високої якості і гарантованих результатів навчання і становлення особистості студента. Йому належить ключова роль у адаптації вищої школи України до дидактичного виклику сьогодення, коли з'являється замовлення на високоефективні технології навчання, запровадження методів інтенсивного електронного навчання. Інтенсифікація має відображати основні аспекти дидактичної системи: проектування, організацію навчальної діяльності, мотивацію і стимулювання навчальної діяльності, контроль. Звідси й проблема готовності викладача до підготовки та реалізації проектів змін у вищій школі є найгострішою: які б перетворення не відбувалися в сучасній вищій школі, всі вони насамперед пов'язані з особливостями особистості викладача.

Аналіз публікацій, у яких започатковано розв'я-

зання проблеми [1–5], демонструє інтерес науковців і практиків до підвищення кваліфікації викладачів, що обумовлено зміною парадигми – відбувається перехід від масово-репродуктивних форм і методів викладання до індивідуально-творчих, коли готується фахівець зі сформованою потребою у професійній самоосвіті, здатний до саморозвитку й самореалізації в обраній професії.

Існуюча нині система підвищення кваліфікації викладачів вимагає значної трансформації. На неї впливає інтеграція науки, освіти і виробництва, а основними її функціями стають компенсаторна, адаптаційна, коригувальна, розвивальна, інноваційна. Нині система підвищення кваліфікації викладачів виконує перші три функції (вони в основному стосуються підготовки і перепідготовки) і менше – розвивальну та інноваційну, які найповніше відповідають підготовці викладачів до діяльності проектування, їх неперервному професійному і загальнокультурному зростанню.

Метою даної статті є теоретичне розроблення авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів, які «запускають програму» їхнього вдосконалення у викладанні власної навчальної дисципліни.

Викладення сутності й результатів методичного дослідження розпочнемо з історії появи досвіду проведення курсів-тренінгів автора цієї статті, який складає чверть століття – спочатку працюючи методистом і викладачем у Полтавському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського (з 1990 по 2001 рр.), потім, з 2001 – деканом педагогічного факультету Міжгалузевого інституту підвищення кваліфікації спеціалістів Полтавського університету економіки і права, тепер, з 2007 – на посаді завідувача кафедри педагогіки та суспільних наук. Завдяки чому довелося побувати у понад ста коледжах і технікумах.

Винайдена система курсів підвищення кваліфікації

викладачів на базі навчального закладу допомагає їм заощадити час і кошти, що є важливим в умовах кризи; вдосконалити свою кваліфікацію, не зупиняючи навчальний процес. Програма авторських курсів складається на основі пропозицій замовників – викладачі зможуть вибрати кращі технології навчання, які є в Європі й Україні! Кафедра педагогіки та суспільних наук університету пропонує високоякісний продукт – дидактичну систему, яка, на основі науково обґрунтованих технологій навчання, сприятиме появі сучасного конкурентоспроможного викладача нової якості й продуктивності. Один із таких продуктів – авторські курси «Методика викладання дисциплін у вищій школі», «Сучасні методики та технології навчальних дисциплін», «Сучасні технології навчання: європейський досвід».

На курсах-тренінгах не просто розглядалися сучасні методики та технології навчальних дисциплін у вищій школі, а й засвоювалася система інтенсифікації навчання за допомогою комп'ютера. Дана система «поєднує» цифровий світ електронних комп'ютерних мереж із найдивнішим «комп'ютером» – мозком людини. Навчившись сам, викладач може навчити студентів навчатися по-новому, адже, щоб робити по-іншому, треба вміти бачити й відчувати це інше. З появою комп'ютера у педагогів з'являються ці нові (принципово інші!) «інструменти», а система інтенсифікації навчання пропонує досягти поєднання комп'ютера з резервними можливостями студента до навчання.

У результаті короткотривалих (за 7–10 днів!) авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів увесь навчальний заклад стає відповідним новому світові медіатехнологій, у якому вперше виростає нове «цифрове» покоління. Однак застерігаємо, – це «не легкий і приємний спосіб, який гарантує отримання результатів із мінімальними зусиллями», а досить жорсткий вид тренінгу. Але надзвичайно ефективний. Максимально ефективний тренінг професійно-педагогічних умінь і навичок кидає виклик будь-якому існуючому тренувальному методу.

Авторські курси ґрунтуються на найсучасніших світових наукових дослідженнях у галузі психології, педагогіки, філософії, інформатики, логіки, фізіології, менеджменту та інших суміжних наук щодо навчання, подібного до логіки побудови наукового знання. Такі курси-тренінги генерують зростання професійно-педагогічних умінь і навичок значно швидше й ефективніше будь-яких інших тренінгів. Розвивати професійно-педагогічні вміння і навички дуже просто, однак інколи цей процес, особливо у педагогічній періодіці, ускладнюють, подають незрозуміло й занадто теоретизовано. Викладачі вищеназваних навчальних закладів почали діяти за принципами максимально ефективної системи інтенсифікації навчання, відразу відчули зміни у своєму професійному світосприйманні й результатах роботи.

Отже, необхідно створити середовище, в якому можливий запуск процесу адаптації професійно-педагогічних умінь і навичок до навантажень при інтенсивному електронному навчанні.

Пройшовши авторські курси підвищення кваліфікації, викладач може: ефективно передати власні «рутинні функції» комп'ютеру, не працювати «в холосту»,

зберегти й примножити власне здоров'я, стрімко нарощувати професійно-педагогічні вміння і навички на новому (науковому) рівні, і, врешті-решт, одержувати задоволення від праці. Під час тренінгу викладачі відчували смак справжнього професійно-педагогічного зростання! Максимально ефективний тренінг професійно-педагогічних умінь і навичок допоміг їм отримати результат за короткий термін, швидко й якісно.

Слухачі курсів отримали відповіді на питання: Які завдання системи інтенсифікації навчання? Які її переваги? Які характеристики інтенсивного, прискореного, інтерактивного та інноваційного навчання? Які прийоми, методи, етапи системи інтенсифікації навчання? Як проектувати лекційні етапи навчання? Як забезпечити виконання дій студентами на етапах: з повною системою зовнішніх опор; зі скороченою системою зовнішніх опор; без зовнішніх опор, але повільно; вільно, без опор? Як проектувати етап підсумкового узагальнення, етап контролю й етап корекції? Як скласти лист основного змісту навчального матеріалу і як продуктивно його використати? Як проектувати чітко структурований електронний підручник мінімального обсягу? Як проектувати такі сучасні форми лекцій: лекція-бесіда, лекція-дискусія, проблемна лекція, лекція із застосуванням техніки зворотного зв'язку, лекція-консультація, письмова програмована лекція? Як проектувати сценарії таких форм семінарів інтенсивного навчання: «дискусія», «круглий стіл», «ділова гра», «запитання і відповіді», «альтернативні запитання», «ситуаційний аналіз», «рольова гра»?

Окрім системи інтенсифікації навчання, розглядалися й інші технології навчання: модульні технології як відкриті системи навчання – модульно-тьюторна, модульно-рейтингова, «кредитно-модульна» система підготовки спеціалістів, технологія ситуаційного навчання («кейс-метод»), критична (екстремальна) ситуація як навчальна модель, технологія повного засвоєння; технології дослідницького (евристичного) навчання; імітаційні технології навчання – соціально-психологічний тренінг, дискусійні технології навчання; кооперативне навчання, технології співробітництва; проєктивна освіта тощо.

Зважаючи на закономірний інтерес викладачів до змісту курсів-тренінгів, подамо у скороченому вигляді одну з програм таких курсів «Сучасні технології навчання у вищій школі», підготовлених під рубрикою «Педагогіка Третього Тисячоліття». Програма включає такі навчальні модулі:

Знайомство (тести). *Методологічні аспекти запровадження технологій навчання.* Проблеми і тенденції сучасної освіти. Основні категорії теми. Технологія і методика. Найважливіші ознаки технологій навчання і показники їхньої реалізації. Вплив технологій на розвиток особистості студента. Класифікації технологій навчання у вищій школі.

Закон України про вищу освіту. Нова парадигма освіти. Визначення і призначення парадигм. Традиційна (науково-технократична, адаптивна) парадигма. Гуманістична парадигма. Езотерична парадигма.

Методика як наука. Розвиток і становлення методики як науки. Переваги нової методики – системи інтенсивного електронного навчання (СІЕН). У чому суть СІЕН? Як застосувати СІЕН?

Інновації в освіті (Вчитися по-новому!). Педагогіка в

нових умовах. Ефективність навчання. Головні методичні моделі розвитку студента.

Стилі виховання через середовище. Стилі виховання: стиль нетерпимості до дітей, уникаючий стиль, амбівалентний стиль, нав'язливий стиль, соціалізований стиль, стиль допомоги. Типи навчального середовища: «догматичне», «кар'єрне», «безтурботне», «творче». Проектування творчого навчального середовища.

Філософія освіти про рівні розвитку людини. Філософ В. О. Сабадуха про чотири рівні розвитку діяльнісної здібності індивіда. Розвиток у компоненті вмій і навичок. Компонент знань. Компонент мислення. Компонент спонукань до діяльності. Сім рівнів духовного розвитку людини.

Проектування дидактичної системи. Структура дидактичної системи. Суть основних понять. Підходи до проектування дидактичної системи. Проектування інформаційних технологій навчання.

Розвиток особистості студента. Головні методичні моделі розвитку студента. Місце психології у підготовці фахівця. Дев'ять кроків ефективного навчання.

Модульні технології вивчення дисципліни. Особливості модульних технологій – застосування методу згорнутих інформаційних структур. Модульно-тьюторна система підготовки спеціалістів. Технологія ситуаційного навчання (кейс-метод). Критична (екстремальна) ситуація як навчальна модель. Технологія повного засвоєння. Складові ефективного навчання.

Тьюторська технологія ситуаційного навчання (case-study). Суть і алгоритм технології. Етапи роботи за кейс-технологією. Завдання для студентів щодо роботи з кейсами. Методи роботи студентів з кейсами. Проблеми запровадження кейс-методу.

Технології інтенсивного електронного навчання під час вивчення дисципліни. Концепція системи інтенсивного електронного навчання (СІЕН). Система основних понять. Принципи і закономірності системи інтенсивного електронного навчання. Загальна схема проектування СІЕН. Розподіл людей за сприйманням інновацій.

Інноваційні технології із застосуванням комп'ютера. Інноваційні технології та методи навчання у вищій школі. Проблеми та перспективи. Комп'ютерна підтримка навчального процесу. Основні завдання і роль викладача в навчальному процесі із застосуванням комп'ютера.

Інформаційні технології навчання студентів у мережі Інтернет. Інноваційні технології та методи навчання. Поняття педагогічної інновації. Інформаційні технології навчання. Організація дистанційних технологій навчання на основі комп'ютерних інноваційних систем ВНЗ України.

Проектування інформаційних технологій навчання. Поняття інформаційних технологій навчання. Автоматизовані навчальні системи. Гіпертекст. Принципи проектування слайд-фільмів. Електронний підручник. Кейс-технологія. Мережева технологія (е-навчання, дистанційна освіта). Переваги і недоліки автоматизованих навчальних систем.

Технології дослідницького навчання при вивченні дисципліни. Основні принципи, зміст та засоби дослідницького (евристичного) навчання. Переваги і перспективи дослідницького навчання.

Імітаційні технології навчання під час вивчення дисципліни. Соціально-психологічний тренінг як технологія навчання. Дискусійні технології навчання. Варіанти технологій навчання у співробітництві. Кооперативне навчання.

Технологія педагогічного спілкування. Психологічні умови розуміння. Закони спілкування. Основні прийоми формування атракції.

Методика ейдотехніки. Ейдетики, ейдетика, мнемотехніка. Методи «Школи Ейдетики». Ейдос-конспекти.

Проектування технології навчання дослідженню. Процесуально орієнтований підхід. Побудова навчання як системи завдань, розроблення алгоритму дій студента. Види діяльності студента. Творча самореалізація студента. Нове конструювання підручника.

Проективна освіта при вивченні дисципліни. Технологія навчання із застосуванням методу проектів. Умови застосування проективної освіти. Можливості інформаційних технологій і дистанційної освіти для здійснення проективної освіти.

Зразок складання проекту (на прикладі курсової роботи). Актуальність теми. Проблема проекту. Об'єкт і предмет проекту. Мета і завдання проекту. Методологічна та теоретична основи проекту. Етапи виконання проекту. Наукова новизна і теоретичне значення. Положення курсової роботи, що виносяться на захист.

Автори курсів висловлюють щире подяку за неоціненну допомогу в організації та проведенні курсів директорам усіх ВНЗ I-II р. а., де проводилися курси-тренінги, їх заступникам, методистам, усім причетним до цієї доброї справи.

Учасники тренінгу також позитивно відгукуються про авторські курси, зокрема, директор Івано-Франківського базового медичного коледжу В. В. Стасюк вказав на важливість отримання всіма слухачами курсів інформаційного матеріалу у вигляді електронної версії посібника «Сучасні технології навчання у вищій школі», а також у лекційному викладі, що дає можливість учасникам тренінгу в дискусійних мікрогрупах й індивідуально у власному темпі відпрацювати навички застосування сучасних технологій навчання (дослідницьких, імітаційних, електронних, інтенсивних, модульних, проективних). Заступники директора з виховної роботи Н. В. Мальованчук і методист І. І. Гафійчук відзначили важливість індивідуального підходу до відпрацювання технологій викладання учасниками тренінгу своїх навчальних дисциплін, пов'язаних підготовкою майбутніх медиків, та отримання свідоцтва про підвищення кваліфікації державного зразка з відповідним записом про проходження курсів із дисципліни викладання, які зараховуються як обов'язкові для проходження підвищення кваліфікації з педагогічного фаху раз на п'ять років (згідно з державними вимогами).

На важливий в умовах кризи чинник – доступна вартість курсів – вказала директор Політехнічного коледжу ДВНЗ «Криворізький національний університет» Н. О. Кулішова, а заступник директора коледжу з навчально-методичної роботи І. В. Корченко, заступник з навчальної роботи І. Ю. Шиманська та методист коледжу І. К. Бергер висловили вдячність за допомогу у вирішенні дидактичних проблем. Зацікавилися освітяни й діяльністю авторської наукової школи

з проектування дидактичних систем у вищій школі, зокрема, заступник директора Чернівецького кооперативного економіко-правового коледжу Н. В. Сасоліна, викладач товарознавчо-комерційних дисциплін М. Я. Дісяк, викладач психології та етики Н. Ф. Оробець, директор коледжу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича О. В. Собчук, заступник директора коледжу з практичного навчання М. Я. Дерев'янчук, директор Чернівецького коледжу дизайну та економіки А. В. Гапей та ін.

Учасники тренінгу – директор Житомирського агротехнічного коледжу, кандидат економічних наук М. М. Тимошенко і заступник директора Л. П. Веремій, директор Вінницького технічного коледжу О. С. Домінський, методист Ю. В. Зоріна, викладач математики І. М. Овчар задоволені якістю отриманого ними інформаційного матеріалу у лекційному й електронному вигляді, можливістю у дискусійних мікрогрупах й індивідуально у власному темпі відпрацювати навички застосування сучасних технологій викладання спеціальних дисциплін, правознавства, філософії, культурології, економіки, психології, історії, фізичного виховання тощо.

Оскільки сучасні завдання модернізації освіти вимагають від викладача компетентних комплексних дій, спрямованих на зміну функцій навчання, кафедра педагогіки та суспільних наук пропонує всім зацікавленим коледжам і технікумам дієву й суттєву допомогу. На інноваційних курсах учасники навчання отримують можливість осмисленого засвоєння знань і пришвидшеного формування практичних навичок, створюють реальні об'єкти із заданими функціональними і споживчими якостями.

Висновком з даного дослідження є підтвердження практикою ефективності авторських курсів підви-

щення кваліфікації викладачів, побудованих на технологіях кооперативного та інтенсивного навчання. Їхня ефективність полягає ще й у тому, що учасники процесу плакають у собі: доброзичливість, відсутність агресії; вільний прояв почуттів, який значно підвищує здатність до творчості; емпатію – вміння відчувати психологічний стан іншої людини, співчуття; способи ненасильницького спілкування – повагу до свободи вибору, зняття чи обмеження заборон, акцент на позитивному, заохочення співрозмовника, терпимість до помилок опонента під час вивчення нового матеріалу, довіру, авансування похвали; вміння розуміти, приймати і визнавати думку інших, установку децентралізації – здатність стати на позицію іншого, навіть, не погоджуючись з ним щодо сутності проблеми; вміння сприймати ситуації (відповіді, пропозиції) не як гарні чи погані, а як такі, що вимагають роздумів, тобто сприймати їх як проблемні ситуації. Це вважаємо важливим висновком для подальшого розвитку нашого університету, який є кооперативним за своїм духом (не лише за власністю), активно популяризує технології кооперативного навчання.

Список використаних джерел

1. Лебедик, Л. В. Педагогічна підготовка магістрів у вищих економічних навчальних закладах : монографія / Леся Вікторівна Лебедик. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 165 с.
2. Лебедик, Л. В. Психолого-педагогічні вимоги до викладача курсів дистанційного навчання / Л. В. Лебедик // Якість вищої освіти: методологічні та методичні підходи щодо впровадження дистанційних технологій навчання : матер. XXXVIII міжнау. наук.-метод. конф. (Полтава, 23–24 січня 2013 р.) : у 2 ч. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – Ч. 2. – С. 130–132.
3. Стрельников, В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульн. посіб. для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МІПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 309 с.
4. Стрельников, В. Ю. У МІПК ПУЕТ знайдено найкращу форму підвищення кваліфікації – авторські курси // газ. «Вісті Центральної спілки споживч. товариств України». – №50 (1123), четвер, 12.12.2013. – С. 1, 12–13.
5. Стрельников, В. Ю. Авторські курси як форма підвищення кваліфікації викладачів / В. Ю. Стрельников // Освіта. Технікуми. Коледжі. – 2017. – № 1-2 (42). – С. 14–17.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 17.11.2017

Стрельников В. Ю. Опыт проведения авторских курсов в Полтавском университете экономики и торговли.

А Предлагается опыт проведения авторских курсов повышения квалификации «Методика преподавания дисциплин в высшей школе», «Современные методики и технологии учебных дисциплин», «Современные технологии обучения: европейский опыт» на базе колледжей и техникумов. Практикой подтверждена эффективность таких авторских курсов, построенных на технологиях кооперативного и интенсивного обучения.

Ключевые слова: повышение квалификации преподавателей; авторские курсы; технология кооперативного обучения; технология интенсивного обучения

Strelnikov V. Yu. Experience in author's courses at the Poltava University of Economics and Trade.

S This paper presents the experience of carrying out the author's courses on the teachers' professional development «Methodology of Teaching Disciplines in Higher Education», «Modern Methods and Technologies of Educational Disciplines», «Modern Learning Technologies: European Experience» in vocational colleges and schools. The effectiveness of courses, based on cooperative and intensive learning technologies was approved.

Key words: teacher training; author's courses; technology of cooperative learning; technology of intensive training